

Sträckräkningar vid Falsterbo hösten 1980

Visible bird migration at Falsterbo in autumn 1980

GUNNAR ROOS

Meddelande nr 93 från Falsterbo fågelstation

Inom ramen för Statens naturvårdsverks "Program för övervakning av miljö-kvalitet, PMK" (se Bernes 1980) fortsatte sträckräkningarna vid Falsterbo hösten 1980, nu för åttonde året i följd. Liksom under de tidigare höstarna skedde räkningarna enligt standardiserade rutiner (Roos 1979). Observationerna pågick sålunda mellan den 11 augusti och den 20 november (102 dagar), då daglig bevakning upprätthölls vid Nabben av en observatör från gryningen, ca en halv timme före solens uppgång, till kl 1400. Den sammanlagda bevakningstiden uppgick till 854 timmar: augusti 204, september 269, oktober 243, november 138.

Som observatör fungerade författaren, vid några tillfällen avlöst av Håkan Lindskog, Skurup, eller Bengt Bengtsson, Älghult (11 respektive 1,5 dagar). För finansieringen av såväl fältarbetet som bearbetningen av det insamlade materialet svarade Statens naturvårdsverk.

Liksom i tidigare årsrapporter (Roos 1980 samt där anförda arbeten) in-skränker sig innehållet i denna uppsats i huvudsak till en summarisk presentation av sträckets numerär och tidsmässiga förlopp. För samtliga registre-rade arter har sålunda sträcksiffrorna, per tiodagarsperiod samt totalt, sammanställts i appendix, medan höstens tre högsta dagssummor för ett antal valda arter redovisas i tabell 2. De årliga fluktuationerna i sträckets nume-rär under perioden 1973-80 framgår av tabell 3, där årssummorna för 45 arter omräknats i indexform. I texten lämnade antalsuppgifter har vanligen avrundats till jämna tio-, hundra- eller tusental. Alla tidsangivelser avser svensk normaltid (GMT + 1 tim).

För jämförelser med äldre material från Falsterbo hänvisas till Rude-becks (1950) samt Ulfstrands m fl (1974) detaljerade tabellredovisningar om-fattande höstarna 1942-44 respektive 1949-60. En sammanfattning av de lång-siktiga förändringarna i sträckets numerär under perioden 1942-77 har vidare lämnats av Roos (1978a).

VÄDER

Vid Falsterbo rådde hösten 1980 tämligen varierande vindförhållanden, dock med en klar övervikt för W-vindar: SW-WNW under 42 % av samtliga morg-nar (Tab 1, data från SMHI:s väderstation i Falsterbo). Oftast var vindarna måttliga, men i samband med lågtryckspassager uppmättes vid några till-fällen vindar av kulingstyrka, främst den 21-22 augusti (WNW 15-20 m/s), den 13-15 september (SW-NW 15-16 m/s) samt den 7-8 oktober (S-SW 15-19 m/s). Höstens enda långvariga högtrycksperioder med svaga vindar från N-E inföll den 13-18 augusti och den 30 oktober - 10 november.

Under samtliga månader visade medeltemperaturen en negativ avvikelse från normalvärdet: augusti - 1,2°, september - 0,6°, oktober - 0,8°, no-

Tabell 1. Vindförhållanden vid Falsterbo hösten 1980 (102 dagar). För varje tio-dagarsperiod anges totala antalet dagar med respektive vindriktning (kl 0700).

Number of days with different wind directions at Falsterbo in autumn 1980 (0700 hr).

	N-NNE	NE-ENE	E-ESE	SE-ESE	S-SSW	SW-WSW	W-WNW	NW-NNW	Lugnt Calm
Aug		-	1	4	1	1	1	1	-
		-	-	1	-	1	5	2	1
Sep		1	-	-	1	4	2	1	1
		-	-	1	2	2	3	2	-
		1	-	2	1	1	2	-	1
Okt		1	-	-	2	4	1	2	-
		2	1	1	-	2	2	1	-
		-	1	-	1	3	1	3	-
Nov		1	5	2	-	1	-	1	-
		-	-	-	1	4	4	-	-
Summa	6	8	11	9	9	22	21	13	3

vember - 1,7⁰. Särskilt kall var den ovan omtalade högtrycksperioden i slutet av oktober och början av november, då nattfrost förekom vid flera tillfällen. Frånsett september var hösten också nederbördsrikare än normalt: augusti 124, september 72, oktober 158 och november 131 % av respektive normalvärde. Mycket disigt väder med mindre än 3 km sikt förekom under sammanlagt 14 morgnar, dock aldrig under någon längre, sammanhängande period (maximalt tre dagar i rad, den 4-6 september).

ALLMÄN KARAKTERISTIK AV HÖSTENS STRÄCK

Totalt bokfördes under 1980 ca 1,4 miljoner utsträckande fåglar vid Nabben, en siffra som ligger något under genomsnittet för de sju föregående åren (1973-79: $\bar{x} = 1,7$ miljoner) men innebär en klar återhämtning i jämförelse med bottennoteringen hösten 1979 (0,85 miljoner). Antalet registrerade arter var 145, av vilka de tio vanligaste svarade för 89 % av totalsumman: bo/bergfink 38, ringduva 21, stare 14, ejder 7, ladusvala 2 %, etc.

Av de i Falsterbo viktigaste grupperna hade änder och duvor genomgående ett gott år, medan en rad rovfåglar och flertalet tättingar uppträdde fåtaligare än normalt (dvs i jämförelse med de genomsnittliga årssummorna för 1973-79). En tämligen splittrad bild uppvisar vadare och måsfåglar, bland vilka de arktiska arterna karakteriserades av låga, en rad sydligare arter däremot av höga siffror. På invasionsfronten, slutligen, inträffade inga större sensationer. Betydande rörelser iaktogs dock hos tre arter, vilka vanligen inkluderas i denna grupp, nämligen blåmes, björktrast och grönsiska.

Av årets totalsumma hänför sig ca 5 % till augusti, 19 % till september, 74 % till oktober och 2 % till november. Annorlunda uttryckt innebär detta, att drygt en miljon fåglar registrerades under oktober månad. Höstens högsta

Tabell 2. Antal räknade fåglar under de tre bästa sträckdagarna vid Falsterbo (Nabben) hösten 1980, valda arter.

Number of birds counted on the three top days at Falsterbo (Nabben) in autumn 1980, selected species.

	Antal fåglar, datum Number of birds, date			Summerad av årssumman Summed % of annual total		
	1	2	3	1 + 2 + 3		
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	580 30/10	210 27/10	101 22/10	55	75	85
Blåsand <i>Anas penelope</i>	449 13/09	279 29/09	203 24/08	13	22	28
Kricka <i>A. crecca</i>	309 23/08	183 24/08	117 13/09	20	31	39
Gråsand <i>A. platyrhynchos</i>	158 11/11	120 27/10	78 22/10	25	45	57
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	24258 22/10	7295 23/10	7279 24/09	26	34	41
Rivräk <i>Pernis apivorus</i>	1033 24/08	522 27/08	457 28/08	25	38	49
Glada Milvus <i>milvus</i>	16 27/09	13 16/09	6 04/10	25	45	54
Brun kårhök <i>Circus aeruginosus</i>	7 16/09	5 27/08	4 20/09	10	17	23
Blå kårhök <i>C. cyaneus</i>	30 04/10	18 27/09	14 03/10	22	36	46
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	479 27/09	459 04/10	325 16/09	7	14	19
Ormvråk <i>Buteo buteo</i>	2169 16/10	2080 27/09	1345 13/10	21	40	53
Fjällvråk <i>B. lagopus</i>	57 05/10	37 04/10	31 16/10	25	41	54
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	11 17/09	10 27/08	10 16/09	7	14	20
Stenfalk <i>F. columbarius</i>	6 06/10	5 19/09	4 15/09	11	20	27
Dvärgmåls <i>Larus minutus</i>	65 22/10	39 07/10	19 06/10	37	59	70
Skrattmåls <i>L. ridibundus</i>	1110 31/08	985 17/09	839 27/08	10	19	26
Skogsduva <i>Columba oenas</i>	734 03/10	665 20/09	567 17/09	8	15	22
Ringduva <i>C. palumbus</i>	87760 12/10	40800 21/10	33280 13/10	31	45	56
Trädskärka <i>Lullula arborea</i>	71 01/10	60 03/10	39 26/09	20	37	48
Sångskärka <i>Alauda arvensis</i>	136 03/10	119 18/10	102 04/10	14	27	38
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	525 11/08	410 02/09	371 04/09	12	22	31
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	5050 17/09	4839 20/09	2341 16/09	18	34	42
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	587 31/08	392 29/08	377 28/08	18	30	41
Trädpiptärka <i>Anthus trivialis</i>	4941 28/08	2197 08/09	903 09/09	41	59	66
Ångpipitärka <i>A. pratensis</i>	1032 16/09	892 20/09	815 23/09	16	29	41
Gulärla <i>Motacilla flaya</i>	4411 23/08	3294 25/08	3239 28/08	17	29	42
Sjöedvärja <i>M. alba</i>	172 07/09	143 05/09	113 08/09	14	26	35
Björktrast <i>Turdus pilaris</i>	12085 21/10	4597 26/10	4682 20/10	61	84	93
Rödvingestrast <i>T. iliacus</i>	3218 18/10	420 21/10	161 20/10	84	95	99
Blåmes <i>Parus caeruleus</i>	1017 26/09	765 03/10	612 19/09	26	46	62
Kaja <i>Corvus monedula</i>	5427 13/10	3235 26/10	3145 11/10	19	31	41
Råka <i>C. frugilegus</i>	2448 20/10	2422 19/10	1069 24/10	23	45	55
Kråka <i>C. corone cornix</i>	952 25/10	792 31/10	539 26/10	18	33	43
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	56570 18/10	27139 19/10	13190 24/10	28	42	49
Bo/Bergfink <i>Fringilla sp.</i>	156610 10/10	155850 09/10	34720 04/10	30	59	65
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	2376 08/11	1580 09/10	1420 20/10	16	26	36
Grönsiska <i>C. spinus</i>	4475 29/09	2820 10/10	1905 15/10	19	31	39
Hämling <i>C. cannabina</i>	3355 10/10	2602 09/10	1719 26/09	21	37	48
Vinterhämling <i>C. flavirostris</i>	584 30/10	192 25/10	140 08/11	35	47	56
Gulspår <i>Emberiza citrinella</i>	475 08/11	462 27/10	171 21/10	21	42	50

dagssummor antecknades den 9 och 10 oktober, då ca 60 % av årets bo/bergfinkar passerade (ca 155 000 vardera dagen). Mera anmärkningsvärda var emellertid de mycket höga siffrorna för ringduvan den 12 (88 000), stare den 18 (57 000) samt ejder den 22 oktober (24 000). För dessa tre arter är de nämnda dagssummorna de högsta, som någonsin registrerats vid Falsterbo.

I det följande lämnas några spridda kommentarer till vissa arters uppträdande, varvid jag utan särskilda hänvisningar utgår från det i appendix (totalsummor) samt tabell 2 (dagssummor) och tabell 3 (årliga fluktuationer) redovisade materialet.

Tabell 3. Årliga fluktuationer i sträckets numerär vid Falsterbo 1973 - 80 hos några valda arter (Nabben 11 aug - 20 nov). Index: genomsnittlig årssumma = 100. Max/Min = förhållandet mellan högsta och lägsta årssumma. V % = variationskoefficient.

Annual fluctuations in numbers of migrating birds of selected species at Falsterbo in 1973 - 80 (Nabben: 11 Aug - 20 Nov). Max/Min = ratio between highest and lowest annual total. V % = coefficient of variation.

	73	74	75	76	77	78	79	80	Max/Min	V %	N = 100
Andfåglar											
Knölsvan <i>Cygnos olor</i>	45	90	111	124	161	173	27	69	6,5	49	505
Prutgås <i>Branta bernicla</i>	47	86	211	120	17	239	65	15	15,6	79	1325
Bläsand <i>Anas penelope</i>	96	90	120	87	87	155	62	103	2,5	26	3269
Kricka <i>A. crecca</i>	79	49	90	89	66	140	102	185	3,7	41	853
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	129	52	80	64	79	115	72	209	4,1	48	297
Stjärtand <i>A. acuta</i>	117	126	125	65	84	112	79	92	1,9	22	442
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	42	74	116	95	141	133	74	125	3,4	32	74988
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	58	70	127	140	120	73	80	132	2,4	31	220
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	86	56	47	48	156	191	46	170	4,1	58	472
Småskrake <i>Mergus serrator</i>	92	66	58	105	109	149	77	144	2,6	33	1525
Rovfåglar											
\bar{x}	79	76	109	94	102	148	68	124	4,7	42	
Bivråk <i>Pernis apivorus</i>	129	187	111	75	107	45	77	69	4,2	41	5929
Glada <i>Milvus milvus</i>	43	101	80	55	156	108	108	149	3,6	38	44
Brun kärrhök <i>Circus aeruginosus</i>	71	104	126	152	104	54	91	98	2,8	28	72
Blå kärrhök <i>C. cyaneus</i>	56	101	72	84	160	154	75	98	2,9	36	138
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	38	106	95	68	179	123	80	111	4,8	39	6057
Ormyråk <i>Buteo buteo</i>	103	167	57	77	133	87	74	102	2,9	33	10305
Fjällvråk <i>B. lagopus</i>	53	98	39	48	212	285	25	40	11,5	90	569
Fiskgjuse <i>Pandion haliaetus</i>	81	138	117	117	118	74	95	60	2,3	25	75
Tornfalk <i>Falco tinnunculus</i>	94	103	143	118	87	102	83	70	2,0	21	219
Stenfalk <i>F. columbarius</i>	36	176	86	85	110	190	58	59	5,4	52	93
\bar{x}	70	128	93	88	136	122	77	86	4,2	40	

	73	74	75	76	77	78	79	80	Max/Min	V %	N = 100
<u>Duvor och tättingar</u>											
Skogsduva <i>Columba oenas</i>	75	65	107	160	97	73	110	113	2,4	29	8064
Ringduva <i>C. palumbus</i>	65	93	103	154	87	61	88	149	2,5	32	194006
Trädslärka <i>Lullula arborea</i>	102	109	90	161	107	78	67	86	2,4	27	415
Sånglärka <i>Alauda arvensis</i>	121	53	122	204	109	81	68	42	4,9	48	2272
Backsvala <i>Riparia riparia</i>	35	156	191	72	140	49	69	88	5,5	52	4843
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	101	145	142	69	77	104	67	95	2,2	28	30406
Hussvala <i>Delichon urbica</i>	30	132	240	66	66	126	90	50	8,0	62	6599
Fältpiplärka <i>Anthus campestris</i>	35	220	139	117	119	37	84	49	6,3	59	51
Trädpiplärka <i>A. trivialis</i>	169	182	125	83	78	52	48	63	3,8	48	19363
Ängspiplärka <i>A. pratensis</i>	54	109	82	124	119	191	45	76	4,2	44	8723
Rödstrupig pipplärka <i>A. cervinus</i>	60	177	124	113	86	58	96	86	3,0	36	40
Gulärta <i>Motacilla flava</i>	52	133	107	119	102	105	107	75	2,6	24	34930
Forsärla <i>M. cinerea</i>	48	153	109	117	114	112	62	85	3,2	31	63
Sädesärla <i>M. alba</i>	45	121	108	168	133	43	114	68	3,9	41	1835
Kaja <i>Corvus monedula</i>	66	72	59	178	146	81	87	111	3,0	39	25573
Räka <i>C. frugilegus</i>	54	68	93	237	113	69	41	125	5,8	58	8745
Kräka <i>C. corone cornix</i>	101	68	99	183	153	85	45	66	4,0	43	8044
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	71	70	98	120	136	104	89	112	1,9	22	178229
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	102	53	174	148	100	89	71	63	3,3	39	23998
Steglits <i>C. carduelis</i>	95	95	294	78	118	50	32	38	9,2	79	941
Grönsiska <i>C. spinus</i>	56	183	234	32	59	87	39	110	7,4	68	21491
Hämspling <i>C. cannabina</i>	63	107	139	233	129	59	28	42	8,3	63	37886
Vinterhämspling <i>C. flavirostris</i>	56	159	167	170	58	65	82	43	3,9	52	3817
Gulspurv <i>Emberiza citrinella</i>	230	83	194	94	75	36	36	52	6,4	68	4304
Sävsparv <i>E. schoeniclus</i>	75	75	56	274	117	82	72	49	5,6	68	2068
\bar{x}	78	115	136	139	106	79	70	77	4,5	46	

Tabell 4. De vanligaste arternas procentuella andel av det totala rovfågelsträcket vid Falsterbo höstarna 1973 - 80.

Percentage distribution among species of the annual raptor totals at Falsterbo in 1973 - 80.

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1973-80
Ormvråk <i>Buteo buteo</i>	49	47	30	46	42	42	43	48	43
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	11	17	29	23	33	35	27	30	26
Bivråk <i>Pernis apivorus</i>	36	30	34	25	19	12	26	18	25
Övriga arter	4	6	7	6	6	11	4	4	6
Årssumma Annual total	21400	36900	19500	17500	33000	21600	17800	22200	189900

ANDFÅGLAR

För flertalet andfåglar framstår 1980 (liksom tidigare 1978) som ett utpräglat toppår vid Falsterbo. För tre arter överskreds sålunda de högsta årssummorna från perioden 1973-79 med bred marginal, nämligen kricka 1 580 (1978: 1 200), gräsand 630 (1973: 380) och storskrake 310 (1973: 40). Och för ytterligare ett antal arter noterades siffror, vilka endast obetydligt understiger de tidigare toppnoteringarna, exempelvis ejder 94 000 (1977: 105 000), småskrake 2 200 (1978: 2 300) och knipa 800 (1978: 900). I fråga om gässen är mönstret emellertid mindre entydigt med såväl mycket höga (sädgås) som mycket låga (prutgås) siffror.

För ett par av de ovan nämnda arterna utgör det kalla vädret i slutet av oktober och början av november med säkerhet den viktigaste orsaken till årets höga sträcksummor. Detta gäller i synnerhet storskraken men också gräsanden och knipan, vilka kan betecknas som partiella flyttare med mycket sen sträckkulmination (hos storskraken normalt ej förrän i december och/eller januari, då rörelserna har karaktären av "vinterflykt"). Hos alla tre arterna inföll årets sträcktopp den 11 november (knipa 260, gräsand 160, storskrake 100), alltså i slutet av frostperioden då isläggning på insjöarna tvingade fåglarna på flykt (jfr väder, ovan).

ROVFÅGLAR

Totalt bokfördes under 1980 ca 22 200 utsträckande rovfåglar vid Nabben, ett antal som ligger något under genomsnittet för perioden 1973-79 (ca 24 000) men klart över bottennoteringarna från 1976 och 1979 (ca 17 500).

Som vanligt dominerades sträcket helt av tre arter, vilka svarade för 96 % av totalsumman: ormvråk 48, sparvhök 30 och bivråk 18 %. För fjärde året i rad uppträdde sparvhöken talrikare än bivråken, medan det omvända förhållandet rådde under åren 1973-76 (Tab 4). I ett längre perspektiv innebär detta, att ordningsföljden mellan "de tre stora" nu är densamma som på 1940-talet, alltså under perioden före sparvhökens (sannolikt miljögiftsbe- tingade) tillbakagång. De senaste årens omkastning mellan de båda arterna beror emellertid ej enbart på sparvhökens återhämtning, utan också på en reell minskning av antalet bivråkar under 1970-talet.

I förhållande till de genomsnittliga årssummorna för perioden 1973-79 får noteringarna under 1980 betecknas som normala för tre (ormvråk, blå kärrhök, brun kärrhök) och som måttligt höga (sparvhök) eller mycket höga (glada) för två arter. Lika många arter karakteriserades emellertid av låga eller mycket låga siffror (bivråk, fjällvråk, fiskgjuse, tornfalk, stenfalk).

Tabell 5. Antalet årligen utsträckande individer av tre sällsynta rovfåglar vid Falsterbo höstarna 1973 - 80.

Annual totals of three rare raptors recorded on autumn migration at Falsterbo in 1973-80.

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Havsörn <i>Haliaeetus albicilla</i>	2	3	1	1	1	2	4	6
Duvhök <i>Accipiter gentilis</i>	6	6	7	2	18	26	2	10
Pilgrimsfalk <i>Falco peregrinus</i>	2	3	4	2	1	1	2	4

Hos ett par av de sistnämnda arterna, nämligen fjällvråk och stenfalk, torde årets låga noteringar vara en följd av dålig gnagartillgång i häckningsområdena. Om detta också gäller tornfalken är tveksamt, och för bivråk och fiskgjuke duger givetvis gnagartillgången ej alls som förklaring till de låga årssummor (jfr Roos 1980 beträffande bivråken).

Bland de mera sällsynta rovfågelarterna utmärktes såväl pilgrimsfalk som havsörn av ovanligt "höga" siffror, fyra respektive sex individer (Tab 5). Av havsörnarna passerade en den 12 oktober, medan återstoden hänför sig till månadsskiftet oktober-november (samtliga ungfåglar). Utan att komma i närheten av toppnoteringarna från höstarna 1977 och 1978 hade även duvhöken ett gott år med sammanlagt tio exemplar, varav sju i november (Tab 5). Att huvuddelen av duvhökarna passerar så sent på säsongen är helt normalt, vilket framgår av följande sammanställning över artens tidsfördelning 1973-80 ($n = 77$): september 1 %, oktober 14 %, november 85 %. Nämnas bör väl slutligen också iakttagelsen av en utsträckande dvärgörn den 1 september, en ny art i sträcklistorna från Falsterbo.

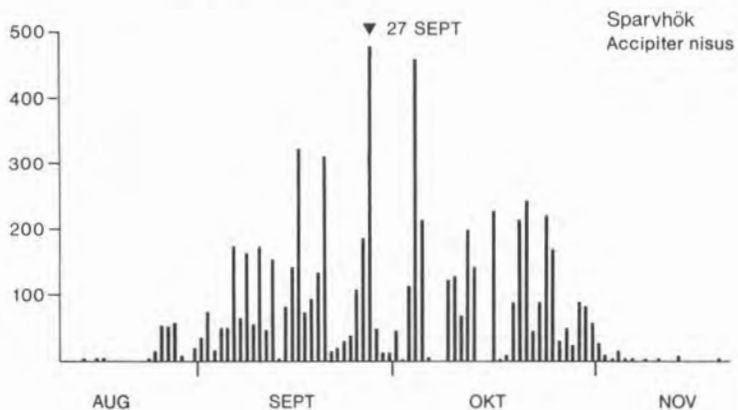
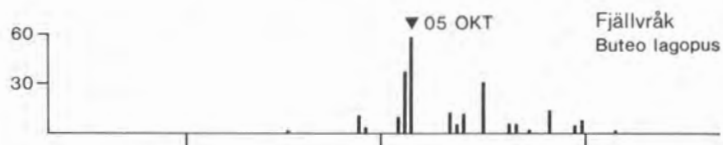
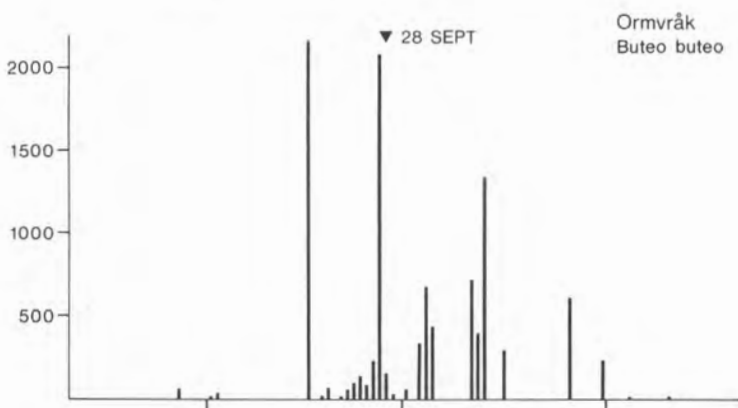
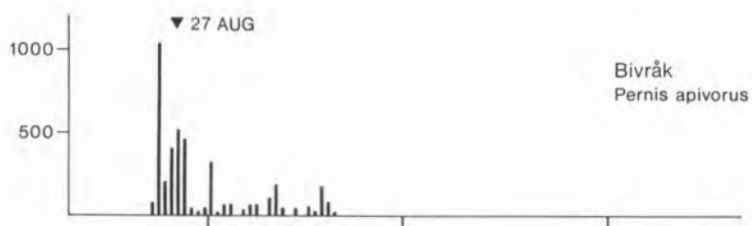
Flyttningsperioder samt tidpunkten för sträckets kulmination (median-datum) hos de tio vanligaste rovfågelarterna framgår av figur 1, och i det följande lämnas endast några kompletterande notiser rörande bivråkens, ormvråkens och spärvhökens uppträdande.

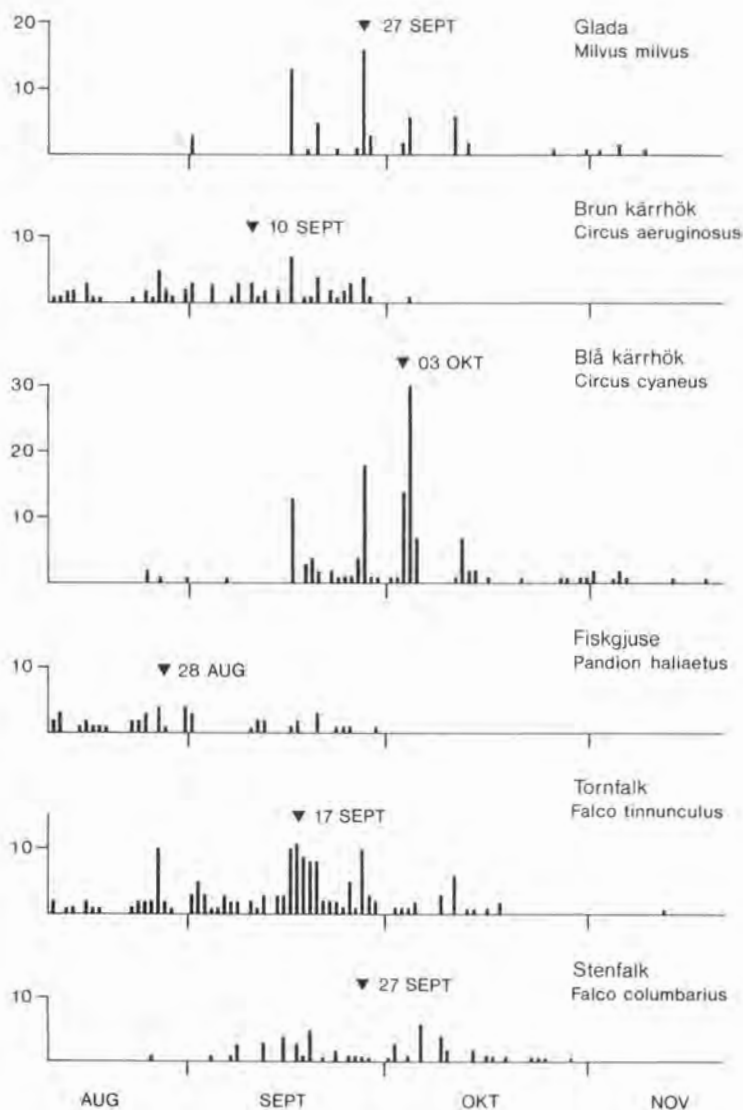
Bivråk

Av årets drygt 4 000 bivråkar passerade huvuddelen mycket tidigt på säsongen, och 64 % av årssumman hänför sig till de fem dagarna den 24-28 augusti ($1\ 030 + 200 + 390 + 520 + 460$). Den bästa sträckdagen inföll alltså redan den 24 augusti (frisk men avtagande WNW: 12 m/s kl 07, 10 m/s kl 13), då förutom de registrerade utsträckarna flera hundra fåglar sågs göra sträckförsök. Passagen kulminerade denna dag framåt middagstid, och uppenbart 500 fåglar var då samtidigt i luften över Nabben. Ute över havet i sydväst mötte vråkarna emellertid ett oväder med häftiga regnskurar, vilket resulterade i retursträck i stor skala. Liknande vändningsrörelser, som ju ej är vanliga hos bivråken, iaktogs också den 26 augusti, då ett par hundra fåglar sågs vika undan för ett regnområde över Östersjön.

Ormvråk

Även hos ormvråken kulminerade sträcket denna höst något tidigare än normalt (mediandatum: den 28 september mot den 5 oktober 1973-79), och av höstens sammanlagt 10 500 fåglar passerade 90 % inom loppet av en månad, den 16 september - 16 oktober. Höstens bästa sträckdag inföll den 16 sep-

Figur 2. Antal dagligen utsträckande rovfåglar vid Falsterbo hösten 1980 (Nabben: 11 augusti - 20 november). Pilarna markerar mediandatum.

Daily totals of migrating raptors at Falsterbo in autumn 1980 (Nabben: 11 August - 20 November). Arrows indicate the median date.

tember med 2 170 exemplar (NW vridande till WSW, 3-5 m/s), vilket faktiskt är den högsta dagssumma som noterats för arten under de senaste åtta årens sträckräkningar vid Nabben. Andra stora sträckdagar var den 27 september med 2 080 (ca N 1-2 m/s) och den 13 oktober med 1 350 fåglar (ca NE 3-9 m/s).

Sparvhök

Med en årssumma på 6 700 exemplar hade sparvhöken ett tämligen gott år (jfr 1973-79: $\bar{x} = 5\,960$). Tidsmässigt var sträcket emellertid mera koncentrerat än normalt med anmärkningsvärt låga siffror såväl i början (augusti: 3,5 % av årssumman mot 9,5 % 1973-79) som i slutet av säsongen (november: 1,5 % av årssumman mot 13,5 % 1973-79). De högsta dagssummorna noterades den 27 september (480) och den 4 oktober (460), båda dagarna karakteriserade av högttrycksbetonat väder med svaga vindar från N- respektive S-sektorn. Särskilt anmärkningsvärt var sträckets förlopp den 4 oktober, då ca 300 fåglar (65 % av dagssumman) passerade under den första observationstimmen, kl 0540-0640. Under den bästa tiominutersperioden räknades då inte mindre än 135 sparvhökar (kl 0600-0610), fåglar som gissningsvis brutit upp från skogsområdena kring Skabersjö och Börringe, alltså 30-35 km från Falsterbo, i gryningen.

DUVOR

Av höstens ca 288 000 ringduvor, en mycket hög notering (jfr 1973-79: $\bar{x} = 181\,000$, max = 299 000), passerade närmare två tredjedelar under de fyra bästa dagarna: den 4, 12, 13 och 21 oktober. Som framgår av tabell 6 fick sträcket under var och en av dessa dagar sitt eget särpräglade förlopp i fråga om såväl dagsrytm som flockbildning. Av särskilt intresse var fåglarnas beteende den 12 oktober, då väldiga svärmar om hundra- eller tusentals duvor under hela morgonen och förmiddagen strömmade ut mellan Fyren och Nabben. Totalt noterades denna dag ca 88 000 ringduvor, vilket är den i särklass högsta dagssumma, som någonsin bokförts vid Falsterbo (max 1973-79: ca 56 000 den 20 oktober 1976).

Uppenbarligen undvek duvorna den 12 oktober att sträcka ut över havet öster om Falsterbo. I stället följde de sydkusten ända ut till Nabben, varifrån flockarna fortsatte i ungefär västlig riktning mot Stevns på den danska sidan. Denna typ av extremt ledlinjebundet sträck har ingående beskrivits av Alerstam & Ulfstrand (1974) under den träffande beteckningen "korridorflyttning". Företeelsen är emellertid vanligen kopplad till vindar från SE-sektorn och har aldrig tidigare iakttagits vid NW-vindar (jfr Roos 1978b), då duvorna tvärt om brukar sträcka ut på bred front över Skånes sydkust, från Smygehuk i öster till Falsterbo i väster. Att duvorna den 12 oktober ej praktiserade ett dylikt "bredfrontsträck" berodde sannolikt på den tämligen höga vindstyrkan (kl 07: NNW 12 m/s), som tvingade ner fåglarna på låg höjd, i någon mån kanske också på det kompakta molntäcket.

TÄTTINGAR

Med mycket få undantag (kaja, råka, stare) uppträdde tättingarna fåtaligt under 1980, och för några arter blev årssummorna de lägsta i den pågående observationsserien (sånglärka, vinterhämling, sävsparv). Till en del kan årets låga siffror naturligtvis bero på tillfälligheter, men i stora drag låter de sig väl inpassas i den generellt avtagande trenden hos småfågelarter under de senaste åren. Efter ett par höstar med mycket höga noteringar i mitten av 1970-talet (1974-76) har siffrorna under de tre senaste åren (1978-80) sålunda visat en mer eller mindre drastisk nedgång (Tab 3: exempelvis sånglärka, trädpiplärka, steglits, hämling och sävsparv).

Tabell 6. Ringduvornas *Columba palumbus* dagsrytm samt fördelning på olika flockstorlekar under de fyra bästa sträckdagarna vid Falsterbo hösten 1980.

Diel distribution and flock sizes of migrating wood pigeons *Columba palumbus* on four peak days at Falsterbo in autumn 1980.

		4 oktober	12 oktober	13 oktober	21 oktober
<u>Tidsperiod Time period</u>					
Kl 0600 - 0700		3700	8100	3700	1300
0700 - 0800		8900	18100	11500	7800
0800 - 0900		3700	17200	1300	6800
0900 - 1000		3300	15100	1000	16100
1000 - 1100		1100	11300	11200	4300
1100 - 1200		700	9200	3600	2800
1200 - 1300		200	5800	400	1300
1300 - 1400		0	3000	600	400
Totalt Total		21600	87800	33300	40800
<u>Flock storlek Flock size</u>					
< 200 ind		83	41	109	45
200 - 999 ind		42	76	41	65
> 1000 ind		0	29	6	7
Totalt Total		125	146	156	117
Ind/flock (approx)		175	600	215	350
Vind (m/s)	Kl 07	SSW 2	NNW 12	NE 4	W 9
Wind	13	S 7	NW 7	NNE 9	W 5
Sikt (km)	Kl 07	8	28	20	25
Visibility	13	23	45	35	10
Molntäcke	Kl 07	1/8	8/8	6/8	5/8
Cloud cover	13	6/8	7/8	2/8	8/8

Huruvida denna nedgång i antalet passerande småfåglar vid Falsterbo beror på reella beståndsförändringar eller andra faktorer är osäkert (se Svensson 1978). Att många kort- och medeldistansflyttare gått kraftigt tillbaka under de senaste åren bekräftas emellertid av resultaten från häckfågeltaxeringar i Danmark (Braae & Laursen 1980) och Storbritannien (Marchant & Hyde 1980 samt där anförda rapporter). Och för denna kategori saknas ej heller en sannolik förklaring till nedgången, nämligen omkastningen från exceptionellt milda vintrar under första hälften av 1970-talet till mera normala eller extremt stränga vintrar under senare år (se exempelvis Cawthorne & Marchant 1980).

OREGELBUNDNA FLYTTARE

Även om björktrast, blåmes och grönsiska förekom i betydande antal (se nedan), kan 1980 på intet sätt betecknas som ett stort invasionsår. Tvärt om: av de "oregelbundna flyttarna" saknades flera helt (sidensvans, nötskrika, nötkråka, gråsiska), medan andra uppträdde ytterligt fåtaligt (mindre hackspett 2, större hackspett 1, stjärtmes 8, svartmes 2, korsnabb 8). Nämnas bör kanske också domherren, som i oktober och november var vanlig på Falsterbonäset men endast i ringa antal sågs sträcka ut över Nabben (100 exemplar).

Björktrast

Många frågor rörande björktrastens flyttning är ännu ouppklarade, och om arten skall betecknas som "partiell flyttare", "invasionsflyttare" eller "partiell flyttare med invasionstendenser" må vara osagt. I vilket fall som helst har björktrastens uppträdande vid Falsterbo under 1970-talet präglats av mycket betydande fluktuationer med bottennoteringar 1973, 1976, 1978 och 1979 (< 4 000/år), en måttligt hög siffra 1974 (12 000) samt massuppträdande 1975 (37 500) och 1977 (23 000). Och till den sistnämnda kategorin kan vi nu även föra 1980, då totalt ca 20 000 björktrastar sågs sträcka ut över havet vid Nabben. Av dessa passerade huvuddelen (84 %) under två dagar, nämligen den 21 (12 000) och den 26 oktober (4 600), vilket innebär att sträcket kulminerade ca tio dagar tidigare än normalt.

Blåmes

Totalt bokfördes under 1980 ca 4 000 utsträckande blåmesar, en måttligt hög siffra i jämförelse med tidigare höstar, då årssummorna varierat mellan några få tiotal (1976, 1979) och ett par tiotusental individer (1975, 1977). Av höstens blåmesar hänför sig drygt 70 % till de fyra bästa dagarna, nämligen den 19 och 26 september samt den 3 och 4 oktober (600 + 1 000 + 750 + 400). Även under en rad andra dagar uppträdde arten mycket talrikt, men aktiviteten resulterade då endast i sträckförsök (dvs hundratals fåglar sågs flyga ut till kusten, där de emellertid vände och sträckte i retur mot N-E). Nämnas skall slutligen också att sträcket kulminerade något tidigare än normalt, och mediandatum inföll den 26 september mot i genomsnitt den 4 oktober 1973-78 (detaljer hos Lindskog & Roos 1979).

Grönsiska

Att enbart utifrån årssummornas storlek diskutera grönsiskans uppträdande i termerna "invasionsår - icke invasionsår" är sannerligen ej lätt. I jämförelse med flertalet övriga invasionsarter uppvisar nämligen grönsiskan mycket måttliga mellanårsvariationer, och med en variationskoefficient på 68 % under perioden 1973-80 ansluter sig grönsiskan i själva verket mycket väl till övriga Carduelisarter (grönfink 39, vinterhämsling 52, hämsling 63 och steglits 79 %). Att grönsiskan under 1980 uppträdde talrikare än normalt står dock klart, och årssumman på 24 000 exemplar är den högsta sedan 1974 (40 000) och 1975 (50 000). Sträcket tog fart på allvar omkring den 20 september och fortsatte därefter utan några egentliga toppar fram till slutet av oktober (mediandatum: den 10 oktober mot i genomsnitt den 14 oktober 1973-79),

REFERENSER

- Alerstam, T. & Ulfstrand, S. 1974. A radar study of the autumn migration of Wood Pigeons *Columba palumbus* in southern Scandinavia. - *Ibis* 116: 522-542.
- Bernes, C. (Red). 1980. Monitor 1980. En presentation av PMK - Programmet för övervakning av miljö kvalitet. - Statens naturvårdsverk, Solna.
- Braae, L. & Laursen, K. 1980. Populationsindex for danske ynglefugle 1978-1979. - *Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift* 74: 141-145.
- Cawthorne, R.A. & Marchant, J.H. 1980. The effects of the 1978/79 winter on British bird populations. - *Bird Study* 27: 161-172.
- Lindskog, H. & Roos, G. 1979. Höststräckets förlopp hos blåmes *Parus caeruleus* och talgoxe *Parus major* vid Falsterbo 1973-1978. - *Anser* 18: 171-188.
- Marchant, J.H. & Hyde, P.A. 1980. Bird population changes for the years 1978-79. - *Bird Study* 27: 173-178.
- Roos, G. 1978a. Sträckräkningar och miljöövervakning: långsiktiga förändringar i höststräckets numerär vid Falsterbo 1942-1977. - *Anser* 17: 133-138.
- Roos, G. 1978b. Sträckräkningar vid Falsterbo hösten 1976. - *Anser* 17: 1-22.
- Roos, G. 1979. Betydelsen av daglig observationsinsats vid sträckräkningar - en metodstudie. - *Anser* 18: 253-262.
- Roos, G. 1980. Sträckräkningar vid Falsterbo hösten 1979. - *Anser* 19: 75 - 96.
- Rudebeck, G. 1950. Studies on bird migration. - *Vår Fågelvärld*, Suppl. 1: 1-148.
- Svensson, S. 1978. Efficiencies of two methods for monitoring bird population levels: Breeding bird censuses contra counts of migrating birds. - *Oikos* 30: 373-386.
- Ulfstrand, S., Roos, G., Alerstam, T. & Österdahl, L. 1974. Visible bird migration at Falsterbo, Sweden. - *Vår Fågelvärld*, Suppl. 8: I-XLIV, 1-245.

SUMMARY

As in 1973-79, regular counts of visible bird migration were carried out at Falsterbo (55.23 N/12.50 E) between 11 August and 20 November 1980 (102 days). During this period, daily watch was kept at Nabben, the southwesternmost point of the Scandinavian peninsula, by one observer from dawn to 1400 hrs (Swedish normal time = GMT + 1 hour). The total observation time amounted to 854 hours.

The main results of the counts are summarized in the Appendix (ten-day totals and annual totals of all species, about 145) and in Table 2 (the three highest daily figures of 40 selected species). In addition, annual index values (1973-80) of 45 species are given in Table 3.

Out of a grand total of 1.4 million birds recorded in 1980 (cf 1973-79: $\bar{x} = 1.7$ millions), 38 % were *Fringilla coelebs/montifringilla*, 21 % *Columba palumbus* (Table 6), 14 % *Sturnus vulgaris*, 7 % *Somateria mollissima*, 2 % *Hirundo rustica*, etc. As in 1978 and 1979 most small passerines appeared in rather low numbers, and in many of these species there has been a considerable decrease in annual totals since the mid-1970s (eg *Alauda arvensis*, *Anthus trivialis*, *Carduelis carduelis*, *C. cannabina*, and *Emberiza schoeniclus*). At least partly, this decrease may be due to the severe winters in the last few

years (species wintering within Europe). By contrast, the pigeons had a peak year in 1980, as was the case with most ducks and gulls.

The grand total of migrating raptors amounted to 22 200 individuals (Table 4), the most common species being *Buteo buteo* (10 500), *Accipiter nisus* (6 700), and *Pernis apivorus* (4 000). While *Milvus milvus* had a peak year, most other species appeared in "normal" (*Accipiter nisus*, *Buteo buteo*, *Circus aeruginosus*, *C. cyaneus*) or rather low numbers (*Pernis apivorus*, *Buteo lagopus*, *Pandion haliaetus*, *Falco tinnunculus*, *F. columbarius*). The migration periods and daily fluctuations of the ten most common raptors are shown in Figure 1.

Irregular migrants performing considerable movements in 1980 were *Parus caeruleus* (4 000: late September and early October), *Carduelis spinus* (24 000: from late September to late October), and *Turdus pilaris* (20 000: late October).

GUNNAR ROOS, Falsterbo fågelstation, S-230 11 FALSTERBO